

Mondiale uitdagingen, christelijk-sociale inspiratie en duurzame keuzes

Jan Peter Balkenende

‘Graag sluit ik aan bij het moreel besef in het betoog van Young. Dat zal ons leiden bij onze aanpak van de mondiale agenda. In China spreekt men al van ‘het nieuwe normaal’, dat wil zeggen niet meer 12% groei, maar 5 à 6%, zodat er ook aandacht is voor maatschappelijke kwesties.

De mondiale agenda

Er zijn wereldwijd geopolitieke spanningen (migratiestromen, terrorisme, politieke onderdrukking, corruptie, fraude, ongelijkheid en gebrek aan vertrouwen in democratie), maar die vormen niet het hele verhaal. Er zijn ook positieve ontwikkelingen: de duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN (strijd tegen honger, armoede en kindersterfte), de klimaattop in Parijs (strijd tegen opwarming van onze planeet) en de circulaire economie (besef dat we grondstoffen moeten recycleren).

Het is hoopgevend dat 80% van de millenniumdoelen is gehaald, het gat in ozonlaag kleiner wordt en dat er mensen zijn zoals Boyan Slat, die zich inzet voor het – met nieuwe technologie – opruimen van de plasticsoep in de oceanen. We moeten, kortom, niet bij onze angst halthouden.

1891, parallellen en inspiratie voor heden en toekomst

1891 was een fascinerend jaar vanwege het Sociaal Congres en *Rerum Novarum*. Het was de tijd van de Industriële revolutie, de sociale kwestie was omvangrijk – Kuyper was eigenlijk ‘laat’. Zijn rede bevat drie stappen: een scherpe analyse van wat er mis gaat in de maatschappij, een antwoord op de vraag welke bronnen inspiratie kunnen bieden voor oplossingen en een oproep om in actie te komen. 1891 is een kristallisatiepunt gebleken. De ‘spirit’ van 1891 en de structuur van de rede kan in ons 2016 opnieuw inspireren.

Analyse

Wat is de fundamentele fout in de huidige maatschappij en hoe komen we daaraan voorbij? Hoe kunnen we de gewenste samenleving realiseren? Overheden en kenniscentra zoeken naar antwoorden op de vraag wat nodig is voor kwaliteit van leven. In de huidige tijd biedt nieuwe technologie veel kansen (big data, 3D-printen, robots). Verder is er het besef dat *business as usual* niet meer werkt. Er zijn nieuwe businessmodellen nodig. Ten slotte is er de sociale dimensie, die je bijvoorbeeld terugziet in de economie van het delen.

Technologie kan ons bestaan veraangenamen, maar ook ten kwade worden gebruikt, bijvoorbeeld door terroristische organisaties. Ontwikkeling van nieuwe technologie kan dus nooit zonder morele code.

De sociale dimensie bepaalt ons bij het belang van werk voor mensen: bij het idee van een basisinkomen voor iedereen om van te leven. Als robots het werk overnemen vergeten we daarbij dat arbeid ook vormend is voor de identiteit van mensen.

Hoewel de wereld globaliseert, zien we een tegenbeweging van groepen die zich terugtrekken binnen de eigen grenzen en het eigen belang benadrukken. Internationale organisaties krijgen veel kritiek. Ik ben juist blij met de Europese Unie en de Verenigde Naties, ze zijn belangrijk voor het formuleren en realiseren van de duurzame ontwikkelingsdoelen en de klimaatdoelen.

Bronnen

Ik heb me in het verleden druk gemaakt over waarden en normen. Mensen interpreteerden dat als: 'Wij zullen wel even zeggen hoe het zit en hoe het moet,' maar dat is het niet! Waarden en normen willen niet inperken, waarden en normen drijven mensen, zijn inspirerend. Ik reis de wereld rond en overal gaat het over de waarden. In Japan verscheen een boek van een ondernemer dat teruggrijpt op de wijsheid van de voorouders. Bij Ernst & Young hebben we jaarlijks de verkiezing van de ondernemer van het jaar. De genomineerden beantwoorden vragen over *legacy*, *purpose* en *alignment*. Wat wil je de wereld nalaten? Wat is je doel? En hoe zorg je ervoor dat je producten / diensten worden geleverd in overeenstemming met je missie en je visie?

Samenwerking

Als de christelijk-sociale beweging iets heeft bewezen dan is het dat je door samenwerking zaken kunt bereiken. In het moderne vocabulaire: de *multi-stakeholder approach*, oftewel ketenbenadering. Je kunt het nooit alleen. Ook de kerk moet daar haar rol opnieuw scherpstellen. Natuurlijk is er de scheiding van kerk en staat, maar die speelt op institutioneel niveau. Op moreel niveau is het een ander verhaal. Die vraag naar moraal speelt zeker ook in bedrijven, in de aandacht voor *corporate responsibility*.

Oproep tot actie

Laten we onszelf vooral heel concrete doelen stellen. In Parijs hebben we dat al gedaan: we gaan de temperatuurstijging terugdringen en elke vijf jaar meten of we onze doelen halen. Wat betekent dat voor de reductie van jouw CO₂-uitstoot? Wat doe je concreet?

Zoals *Rerum Novarum* in 1891 belangrijk was voor de sociale kwestie, zo kan in onze tijd het belang van *Laudato Si'* voor de ecologie van onze planeet niet overschat worden. We móéten aan de slag gaan met duurzaamheid en circulariteit, anders is het einde verhaal...

De video van de *civil rights movement* die Stephen Young liet zien, herinnert me aan wat Martin Luther King in zijn beroemde toespraak zei over rechtvaardigheid en vrijheid: '*make justice a reality for all of God's children*' en '*speed up that day, that all of God's children will be (...) free at last*'.

Dat is precies waar het om gaat in de christelijk-sociale beweging. Het doet me ook denken aan wat Adjiedj Bakas over de huidige tijd zegt: 'Er heerst angst, het kapitalisme is meedogenloos, we bekommeren ons niet om het milieu, populisme is in opkomst. Maar we moeten van de as van de angst naar de as van de hoop.' Onlangs preekte Ruben van Zwieten in mijn woonplaats: 'De kern van de Bijbel is samen te vatten in drie frasen: Vrees niet, Nochtans (durf vraagtekens te zetten bij je mening) en Ga (ga op weg, je hebt een opdracht).' Die drieslag weerspiegelt Kuypers rede: na analyse antwoord geven op 'Wat staat ons te doen?'

Balkenende besluit met een verwijzing naar een regel uit Lied 330 dat die ochtend in de dagopening klonk: *Geef dat ik volhard in uw vergezicht*.